

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 1970/47

Karar Sayısı : 1972/4

Karar Günü : 9/2/1972

Davacı : Cumhuriyet Halk Partisi

A) Davanın Konusu :

15.7.1963 günlü, 274 sayılı Sendikalar Kanunu'nun 29.7.1970 günlü, 1317 sayılı "274" sayılı Sendikalar Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve 31 inci maddesine bir bent ile bu Kanun'a 3 geçici madde eklenmesi hakkında Kanun'un 1. maddesi ile değiştirilmiş olan 5., 6., 9., 11., 14. ve 23. maddelerinin dilekçede gösterilen kurallarının Anayasa'nın Başlangıç kuralları ile 2., 8., 10/1., 11., 14., 29., 46/1. ve 3., 47., 156. maddelerine, İnsan Haklarını Koruma Sözleşmesi ve iki protokol ile Uluslararası Çalışma Örgütü'nce düzenlenen 87 ve 89 sayılı sözleşmelere aykırılığı dolayısıyla iptalleri istenmiştir.

C) Metinler:

1- İptali İstenen Yasa Kurallarının Metinleri:

274 sayılı Sendikalar Kanunu'nun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve 31'nci maddesine bir bent ile bu Kanun'a 3 geçici madde eklenmesi hakkında Kanun (29.7.1970 günlü, 1317 sayılı Beşinci Tertip Düstur, Cilt 9/İkinci Kitap, Sayfa 2853/2864).

Madde 1- 274 sayılı Sendikalar Kanunu'nun 1, 2, 5, 6, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 18, 20, 21, 23, 25, 27, 28, 29. ve 32'inci maddeleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir;

Madde 5- 1. Bu kanuna göre kurulan meslekî teşekküllere üye olmak ihtiyaridir. Üyelik üye kayıt fişinin veya kayıt defterinin imzalanması ve meslekî teşekkülün yetkili organının kabulü ile kazanılır.

Madde 6- 1. Her üye, istediği zaman, üyesi bulunduğu meslekî teşekkülden çekilebilir. Çekilme noter huzurunda münferiden kimliğin tesbiti ve istifa edecek kişinin imzasının tasdikiyle olur.

Teşekkülden ayrılan veya çıkarılan üyenin ayrılış veya çıkarılış tarihi üye kayıt fişlerine veya defterine kaydedilir.

Madde 9-2. a) Bir işçi sendikasının Türkiye çapında faaliyet gösterebilmesi için kurulu bulunduğu iş kolunda çalışan sigortalı işçilerin en az (1/3) 'ünü,

b) İşçi federasyonlarının aynı işkolunda mevcut sendikalardan en az 2'sinin bir araya gelmeleri ve o iş kolunda çalışan sigortalı işçilerin en az 1/3'ünü temsil etmeleri gerekir.

c) İşçi konfederasyonları (a) ve (b) fıkralarına göre sendika ve federasyonlardan en az 1/3'ünü ve Türkiyedeki sendikalı işçilerin en az 1/3'ünün üye sıfatıyla bir araya gelmeleri suretiyle kurulurlar.

Madde 11-1. Bu kanuna göre işçi sendikası kurabilmek için sendikanın kurulacağı işkolunda en az üç yıldan beri fiilen çalışır olmak şarttır.

3. Türkiye’de en çok işçiyi temsil eden işçi konfederasyonu veya konfederasyona bağlı sendikalar uluslararası mesleki teşekkül kurabilirler.

Madde 14- 1. Bu Kanun’a göre kurulan mesleki teşekküller, tüzel kişi olarak genel hükümlere göre sahip oldukları yetkilerden başka aşağıda zikredilen faaliyetlerde bulunabilirler:

b) Toplu iş sözleşmesi akdetmek,

j) Üyeleri için kooperatifler kurulmasına çalışmak veya bu gibi teşebbüslere yardım etmek, veyahut bizzat kooperatifler kurmak, veyahut nakit mevcudunun 30’dan fazla olmamak ve ilgisine göre en çok üyesi bulunan işçi veya işveren konfederasyonunun muvafakatini almak kaydıyla sını ve iktisadi teşebbüslere yatırımlar yapmak.

Madde 23-2. Kurulu bulunduğu işkolunda yetki almış sendikanın veya yetki alınmamış ise işyerinde çalışan işçilerin 1/4’ünü temsil ettiğini ispat eden sendikanın yazılı talebi ve aidatları kesilecek sendika üyesi işçilerin listesini vermesi üzerine işveren, sendika tüzüğü uyarınca üyelerin sendikaya ödemeyi kabul ettikleri aidatları ve Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu gereğince sendikaya veya sendikanın bağlı bulunduğu federasyona ödenmesi gerekli dayanışma aidatını, işçilere yapacağı ücret ödemesinden kesmeye ve kestiği aidatların nev’i ile tutarını ilgili sendikaya vermeye ve kesinti listesini sendikaya göndermeye mecburdur.

2. Dayanılan Anayasa Kuralları:

(Dava konusunu yalnızca doğrudan doğruya ilgilendiren maddeler alınmıştır.)

Madde 2- Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına ve Başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, millî, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir.

Madde 46- (20.9.1971 günlü, 1488 sayılı Anayasa değişikliğine göre) İşçiler ve işverenler, önceden izin almaksızın sendikalar ve sendika birlikleri kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten ayrılma hakkına sahiptirler. Bu hakların kullanılmasında uygulanacak şekil ve usuller kanunda gösterilir. Kanun, devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, millî güvenliğinin, kamu düzeninin ve genel ahlakın korunması maksadıyla sınırlar koyabilir.

Sendikalar ve sendika birliklerinin tüzükleri, yönetim ve işleyişleri demokratik esaslara aykırı olamaz.

ç) İlk İnceleme:

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü’nün 15.maddesi uyarınca 24.11.1970 gününde Lütfi Ömerbaş, Celalettin Kuralmen, Hakkı Ketenoğlu, Fazıl Uluocak, Sait Koçak, Avni Givda, Nuri Ülgenalp, Şahap Arıç, İhsan Ecemiş, Recai Seçkin, Ahmet Akar, Halit Zarbun, Kâni Vrana, Muhittin Gürün ve Ahmet H. Boyacıoğlu’nun katılmaları ile yapılan ilk inceleme toplantısında dosyanın eksikliği bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliği ile karar verilmiştir.

İ) Sözlü Açıklama ve Ek Rapor Alınması Kararları:

Esasa ilişkin raporun düzenlenmesi üzerine Avni Givda, Fazıl Uluocak, Sait Koçak, Nuri Ülgenalp, Muhittin Taylan, Şahap Arıç, Recai Seçkin, Ahmet Akar, Halit Zarbun, Ziya Önel, Kâni Vrana, Muhittin Gürün, Lütfi Ömerbaş, Şevket Müftügil ve Ahmet H. Boyacıoğlu’nun katıldıkları 11.5.1971 günlü toplantıda, işin niteliğine göre sözlü açıklamaları dinlenmek üzere davacı temsilcisine çağrı gönderilmesine ve sözlü açıklamaların 8.6.1971 salı günü saat 10.00’da

dinlenilmesine Avni Givda, Nuri Ülgenalp, Muhittin Taylan, Şahap Arıç ve Recai Seçkin'in karşıoyları ve oyçokluğu ile karar verilmiştir.

Verilen karar uyarınca davacı Parti adına Ankara 1. Noterliğinin 10.8.1970 günlü, 18304 sayılı vekâletname örneğine göre temsilci olduğu anlaşılan Avukat Reşit Ülker'in sözlü açıklamaları 8.6.1971 gününde dinlenmiştir.

Sözlü açıklama tutanağının çoğaltılıp dağıtılmasından sonra 30.11.1971 gününde Muhittin Taylan, Avni Givda, Fazıl Uluocak, Sait Koçak, Nuri Ülgenalp, Şahap Arıç, İhsan Ecemiş, Recai Seçkin, Ahmet Akar, Halit Zarbun, Ziya Önel, Kâni Vrana, Muhittin Gürün, Şevket Lüftügil ve Ahmet H. Boyacıoğlu'nun katılmaları ile yapılan toplantıda 20.9.1971 günlü Anayasa değişikliğinin ışığı altında kanununun yeniden incelenmesi için görüşmelerin geri bırakılmasına, Avni Givda ve Recai Seçkin'in işin hemen ele alınmasında bir engel bulunmadığı yolundaki karşıoyları ve oyçokluğu ile karar verilmiştir.

Bu karar üzerine raportörce inceleme yapılarak ek rapor düzenlenmiş ve bu rapor üyelere dağıtılmıştır.

E) Esasın İncelenmesi

Esasa ilişkin rapor ile ek rapor, dosyadaki öbür belgeler, iptali istenen Yasa kuralları ile dayanan Anayasa kuralları, Yasa ile Anayasa'ya ilişkin yasama belgeleri ve Anayasa Mahkemesinin 8 ve 9 Şubat 1972 günü, 1970/48-1972/3 sayılı kararı incelendi, gereği görüşülüp düşünüldü:

İptal nedenleri üzerinde incelemeye başlanmazdan önce 20.9.1971 günü, 1488 sayılı Yasa ile değişik Anayasa'nın bu davada dayanan 46. maddesinin Anayasa'ya aykırılık savlarının çözümünde ölçü olup olmayacağı sorunu tartışılmalıdır.

Anayasa değişiklikleri eski anayasal kurallar yerine yeni kuralların konulması ereği ve kamu düzeni düşüncesi ile yapılmaktadır. Buna göre bir Anayasa değişikliğinin yürürlüğe girmesinden sonra çözülecek olan öze ilişkin anayasal sorunların ve bu açıdan karara bağlanacak olan davaların yürürlüğe giren değişik ilkelere göre çözülmesi kuraldır. Bu olayda kuralın ayırık bir durumu olup olmadığını tartışmayı gerektiren herhangi bir hukuksal gerekçe yoktur. Bu davanın çözümünde Anayasa'nın değişik metinleri ölçü olarak kullanılacaktır.

1- 274 sayılı Yasa'nın 1317 sayılı Yasa ile değişik 5. maddesinin 1 sayılı bendindeki (üyelik kayıt fişinin veya kayıt defterinin imzalanması) deyiminin Anayasa'ya aykırılığı sorunu:

Sendikaya girmek ve sendikadan çıkmak Anayasa'nın değişik 46. maddesi gereğince serbesttir. Ancak sendika işlemlerinin düzenli yürümesi ve özellikle kimlerin sendika üyesi olduğunun kolayca saptanabilmesi ve sendika üyelerinin sayısı ve kimlikleri konusunda sendika ile üyeleri arasında veya sendikalar arasında uyuşmazlıklar çıkmasının önlenmesi için hakkın özüne dokunmayan birtakım kurallar konulabilir. Böyle düzenlemeler Anayasa'nın 5. ve değişik 64. maddelerine göre Yasama Meclislerinin yetkilerindendir. Kaldı ki Anayasa'nın değişik 46. maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde sendikalara serbestçe girme ve çıkma hakları ile sendika ve sendika birlikleri kurma hakkının kullanılışında uygulanacak biçim ve yöntemlerin yasa ile gösterileceği dahi açıkça belirlenmiştir. Üye olacak kimseden üye yazma fişinin veya üye yazma defterinin üzerine imza atmasını istemek, sendika özgürlüğünün özüne dokunan bir sınırlandırma niteliği göstermez çünkü bu işler işçiye yükletilen ağır birer yük niteliğinde sayılamaz ve az yukarıda belirlendiği üzere kamu düzeni düşüncesine dahi dayanmaktadır. Bu nedenlerle davanın bu kurala yönelen bölümünün reddi gerektir.

2- 274 sayılı Yasa'nın 1317 sayılı Yasa ile değişik 6. maddesinin birinci fıkrasındaki (çekilme noter huzurunda münferiden kimliğin tespiti ve istifa edecek kişinin imzasının tasdiki ile olur.) kuralının Anayasaya aykırılığı sorunu:

Anayasa Mahkemesinin 8 ve 9 Şubat 1972 günlü, 1970/48-1972/3 sayılı kararının gerekçesinin 5. bendinde açıklandığı üzere sendikaların etkili olarak çalışıp işçilerin haklarını ve yararlarını güçlü ve düzenli bir biçimde koruyabilmelerini sağlamak üzere sendikadan çıkma özgürlüğünü kullanacak olan bir üyenin yerine göre gündeliğinden olmak, notere para ödemek, noterin bulunduğu yere değin yolculuk etmek gibi birtakım sıkıntılara katlanmasını beklemek sendikadan çıkma özgürlüğünün özüne dokunacak biçimde bir sınırlandırma olarak nitelendirilemez. Kaldı ki bu alandaki uygulamalarda birtakım aksamalar ve sakıncalar kendini gösterirse bunların yasama yoluyla giderilmesi olanağı her zaman için vardır. Bu nedenlerle istem konusu kural, Anayasa'nın 5. ve değişik 64. maddelerinin ve ayrıca Anayasa'nın değişik 46. maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde anılan biçim ve yöntemler koyma yetkisinin kapsamına girmektedir. Bu kurala yönelen istemin reddi gerekir.

Avni Givda, Recai Seçkin, Ahmet Akar ve Muhittin Gürün, bu görüşe katılmamışlardır.

3- 274 sayılı Yasa'nın 1317 sayılı Yasa ile değişik 11.maddesinin 1 sayılı bendindeki sendikanın kurulacağı iş kolunda eylemli olarak çalışmak koşulunun Anayasa'ya aykırılığı sorunu:

Anayasa Mahkemesinin 8 ve 9 Şubat 1972 günlü, 1970/48-1972/3 sayılı kararının gerekçesinin 7. bendinde açıklandığı üzere herhangi bir iş kolunda çalışmayan bir işçinin o iş kolundaki sorunları gereği gibi bilmesi düşünülemeyeceğinden böyle bir kimsenin o iş kolunda sendika kurması işçiler için yarar yerine zarar doğurabilir. Bu nedenle konulan sınırlandırma kamu düzeni düşüncesine dayanmaktadır ve Anayasa'nın 5. ve değişik 64. maddeleri ile yasa koyucuya tanınan düzenleme yetkisinin sınırları içindedir. Kaldı ki Anayasa'nın değişik 46. maddesi ile sendika kurma özgürlüğünün kullanılma biçim ve yöntemlerini düzenleme yetkisi de özel olarak tanınmış bulunmaktadır ve tartışma konusu düzenleme bu yetkinin dahi kapsamı içindedir. Bu nedenlerle davanın tartışma konusu kurala yönelen bölümünün reddi gerektir.

4- 274 sayılı Yasa'nın 1317 sayılı Yasa ile değişik 14. maddesinin 1 sayılı bendinin (b) fıkrasında (umumi mukavele akdetmek) deyiminin yer almamış bulunmasının Anayasa'ya aykırılığı sorunu:

Anayasa'nın 47. maddesinde işçilere tanınan anayasal haklar arasında yalnızca toplu iş sözleşmesi hakkı tanınmış olup bunun dışında "umumi mukavele akdetmek" yetkisi bir anayasal hak olarak yer almış değildir. Bu bakımdan "umumi mukavele" yapma yetkisinin 1317 sayılı Yasa ile değişik metinde tanınmamış olması Anayasa'ya aykırılık doğurmaz. Kaldı ki umumi mukavelelerin Türkiye iş hayatında herhangi bir yarar sağlamış olduğu veya sağlayacağı da bilinmemektedir. Bu nedenle davanın "umumi mukavele" deyiminin metinden çıkarılmış olmasına yönelen bölümünün reddi gerektir.

5- Sendikalar Yasası'nın 1317 sayılı Yasa ile değişik 14. maddesinin 1 sayılı bendinin (j) fıkrasındaki (veyahut nakit mevcudunun %30'dan fazla olmamak kaydı ile sınai ve iktisadi teşebbüslere yatırım yapmak) kuralının Anayasa'ya aykırılığı sorunu:

Anayasa Mahkemesi'nin yukarıda sözü edilen 8 ve 9 Şubat 1972 günlü, 1970/48-1972/3 sayılı kararına ilişkin gerekçenin 10. bendinde açıklandığı üzere sendikaların güç kazanmaları için akçalı durumlarının düzgün olması gerekmekte ve ancak akçalı durumları güçlü olan sendikalar toplu sözleşme masasında veya grev uygulanmasında işçi yararına sonuçlar elde edebilmektedirler. Bu bakımdan sendika para varlığının bir bölümünün güven verici işletmelere yatırılması yetkisinin

sendikalara tanınmasın da Anayasa'nın değişik 46. maddesindeki kararlara aykırı bir yön yoktur ve davanın bu kurala yönelen bölümünün reddi gerektir.

6- 274 sayılı Yasa'nın 1317 sayılı Yasa'nın 1. maddesi ile değişik 23. maddesinin 2 sayılı bendindeki (kurulu bulunduğu iş kolunda yetki almış sendikanın veya yetki alınmamış ise) deyiminin ve bu bendin değişiklikten önceki metninde bulunan (veya bir arada hareket eden muhtelif sendikalara bağlı olması hâlinde) deyiminin yeni metne alınmamış bulunmasının Anayasa'ya aykırılığı sorunu:

Kanun'un iyice anlaşılabilmesi için 274 sayılı Yasa'nın 23. maddesinin 3 sayılı bendi kuralları ile 1317 sayılı Yasa'nın getirdiği değişiklik sonunda 23. maddenin bu bendi yerine geçen yeni 2 sayılı bendi metnindeki kurallardan dava konusu kapsamına girenlerin kısaca açıklanması ve iptal nedenlerinin burada tekrarlanması gereklidir.

274 sayılı Yasa'nın 23. maddesinin değişiklikten önceki metninin 3 sayılı bendinde sendikanın üyelik ödentilerini belli koşullar altında işçilerin iş paralarından keserek sendikaya ödemesi borcu işverene yükletilmiştir. İşverene bu borcun yükletilmesi için belli bir işyerinde çalışan işçilerin en az dörtte birinin tek bir sendikaya veya iş birliği etmiş olan birden çok sendikaya üye olması, sendika veya sendikaların bu işçileri temsil ettiğini belgelendirip işverenden yazılı istemde bulunması koşulları aranmaktadır. Sendika, işverenin gördüğü bu iş karşılığında katlandığı giderleri, istem üzerine işverene ödemek zorundadır.

274 sayılı Yasa'nın 1317 sayılı Yasa ile değişik 23. maddesinde bent sayılarında dahi değişiklik yapılmış, ilk metnin 3. bendine karşılık olan 23. maddenin 2. bendinde yine işverenin işçilerce üyesi oldukları sendikaya verilecek üyelik ödentilerini iş paralarından kesip sendikaya ödemesi yükümü düzenlenmiş ancak koşullarda değişiklik yapılmıştır. Bu yeni metinde işyerinin bağlı olduğu iş kolunda kurulmuş bir sendika var ise ve bu sendika toplu iş sözleşmesinin yapma yetkisini 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu'na göre almış ise ancak o sendika yararına işverenin söz konusu yükümü vardır. Böylece yetki almış bir sendika yoksa ve iş yerinde çalışan işçilerin en az dörtte birinin üyesi bulunduğu bir sendika varsa yalnız o sendika yararına işverenin böyle bir yükümü öngörülmüştür. Yeni metinde de üye sayısını belgelendirme, üye çizelgesi verme ve yazılı istemde bulunma koşulları vardır.

Davanın bu bölümünde, iptali istenen iki yön bulunmaktadır:

Bunlardan ilki, değişik 23. maddesinin 2 sayılı bendindeki (kurulu bulunduğu iş kolunda yetki almış sendikanın veya yetki alınmamış ise) deyimini, ikincisi de değişik maddenin 23. maddenin 2 sayılı bendinin yeni metninde eski metninde bulunan (veya bir arada hareket eden muhtelif sendikalara mensup olması hâlinde) deyimine yer verilmemiş olmasıdır. İptal nedenleri olarak, hemen her zaman yetki almış bir sendika bulunacağı için yetki almış sendikaya ilişkin sınırlandırmanın iş yerindeki işçilerin en az dörtte birini kendisinde toplamış bulunan sendikaların hakkını kaldırdığı, bir arada hareket eden sendikalara ilişkin kuralın yeni metne alınmaması sonucunda da hepsi birlikte iş yerindeki işçilerin dörtte birini temsil eden sendikaların haklarının ellerinden alındığı, bu durumların ise Anayasa'nın 46. maddesine ve insan haklarına dayanan sosyal hukuk devleti ilkesine aykırı olduğu ileri sürülmektedir.

Bir kuralın Anayasa'ya aykırılığı nedeni ile iptali için o kuralın yasa metninde bulunması koşulunun aranması esastır, metinde bulunmayan bir kuralın iptali söz konusu olamaz. Belki bir metinde yer almamış bir kuralın o metnin tümünün Anayasa'ya aykırı duruma girmesi sonucunu doğurması düşünülebilir ki böyle bir hâlde de metnin tümünün iptali zorunlu olur. Demek ki önce var olan bir kuralın yeni metne alınmamış olmasının iptal nedeni sayılıp sayılmayacağının tartışılabilmesi ancak o metnin tümünün iptalinin istenmiş olması durumunda söz konusu edilebilir.

Bir metinde bulunması gerekli olan bir kuralın metne konulmamış olmasının Anayasaya aykırılık yarattığı ileri sürülmekle birlikte metnin tümünün iptali istenmiş değilse, Anayasaya aykırılık sorununun incelenmesinde hukuk açısından bir yarar yoktur; çünkü, Anayasaya aykırılık yönünün incelenmesinin gereği başka deyimle Anayasaya aykırılık sorununun incelenmesindeki hukuksal yarar, aykırılığın saptanması durumunda aykırı kuralın iptali ile Anayasaya uygun bir düzenin gerçekleşmesinin sağlanmasıdır. Davacı işyerindeki işçilerin en az dörtte birisini üye olarak kendisinde toplamış bulunan sendikanın haklarına ilişkin yönü iptal istemi dışında bırakmıştır ve 44 yasalı Yasanın 28. maddesi uyarınca Anayasa Mahkemesi, ilke olarak, iptal isteminin konusuyla bağlıdır; başka deyimle davacının iptal istemi dışında bıraktığı bir hükmü iptal etmeye kural olarak yetkili değildir.

Burada davacı tartışma konusu 23. maddenin 2 sayılı bendinin tümünün iptalini istemiş olmadığından eski metindeki birlikte istemde bulunan sendikalara ilişkin kuralın yeni metne alınmamış olmasının Anayasa'ya aykırı bulunup bulunmadığının incelenmesinde yukarıda da değinildiği üzere hukuk açısından yarar yoktur. Bu nedenlerle, birlikte hareket eden sendikalara ilişkin istemin reddi gerekmektedir.

Aşağıda da açıklandığı üzere istem konusu ikinci bentteki yetki almış sendikalara ilişkin deyim ise Anayasa Mahkemesince iptal edilmiş bulunduğundan bu yöne ilişkin istem üzerinde ayrıca karar verilmesine yer yoktur.

7- Dava konusu kapsamına giren öteki kuralların Anayasa'ya aykırılığı sorunu:

Davada geçen öteki kurallar, 274 sayılı Sendikalar Kanunu'nun 1317 sayılı Yasa'nın 1. maddesi ile değiştirilmiş bulunan ve aşağıda sayılan kurallardır:

- a) 5. maddesinin 1 sayılı bendindeki (ve mesleki teşekkülün yetkili organının kabulü) deyimini
- b) 9. maddenin 2 sayılı bendi
- c) 11. maddenin 1 sayılı bendinde yer alan (en az üç yıldan beri) deyimini ile 11. maddenin 3 sayılı bendinin birinci fıkrası
- ç) 14. maddenin 1 sayılı bendinin (j) fıkrasındaki (ve ilgisine göre en çok üyesi bulunan işçi veya işveren konfederasyonunun muvafakatini almak) deyimini
- d) 23. maddenin 2 sayılı, bendindeki (kurulu bulunduğu iş kolunda yetki almış sendikanın veya yetki alınmamış ise) deyimini

Bu kurallar Anayasa Mahkemesinin 1970/48-1972/3 sayılı, 8 ve 9 Şubat 1972 günlü kararı ile iptal edilmiş olduğundan davanın bu kurallara yönelen bölümü üzerinde yeniden karar verilmesine yer olmadığına karar verilmelidir.

f) SONUÇ :

274 sayılı Sendikalar Kanunu'nun 1317 sayılı Kanun'la değişik :

1- 5. maddesinin 1 sayılı bendindeki (üyelik üye kayıt fişinin veya kayıt defterinin imzalanması) deyiminin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve davanın bu kurala yönelen bölümünün reddine oybirliğiyle;

2- 6. maddesinin birinci fıkrasındaki (çekilme noter huzurunda münferiden kimliğin tespiti ve istifa edecek kişinin imzasının tasdiki ile olur) kuralının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve

Esas Sayısı : 1970/47

Karar Sayısı : 1972/4

davanın bu kurala yönelen bölümünün reddine Avni Givda, Recai Seçkin, Ahmet Akar ve Muhittin Gürün'ün karşı oylan ve oyçokluğu ile;

3- 11. maddesinin 1 sayılı bendindeki (sendikanın kurulacağı iş kolunda fiilen çalışır olmak) kuralının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve davanın bu kurala yönelen bölümünün reddine oybirliğiyle;

4- 14. maddesinin 1 sayılı bendinin (b) fıkrasının Anayasaya aykırı olmadığına ve davanın bu kurala yönelen bölümünün reddine oybirliğiyle;

5- 14. maddesinin bir sayılı bendinin (j) fıkrasında yer alan (ve yahut nakit mevcudunun %30'dan fazla olmamak kaydıyla sınai ve iktisadi teşebbüslere yatırım yapmak) kuralının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve davanın bu kurala yönelen bölümünün reddine oybirliğiyle;

6- 23. maddesinin 2 sayılı bendine yönelen Anayasaya aykırılık iddiasının Anayasa Mahkemesinin 1970/48-1972/3 sayılı kararıyla iptal edilen kuralın kapsamı dışında kalan bölümünün reddine oybirliğiyle;

7- 5. maddesinin 1 sayılı bendindeki (ve mesleki teşekkülün yetkili oranının kabulü) deyimi, 9. maddesinin 2 sayılı bendi, 11. maddesinin 1 sayılı bendindeki (en az üç yıldan beri) deyimi, 11. maddesinin 3 sayılı bendinin birinci fıkrası, 14. maddesinin 1 sayılı bendinin (j) fıkrasındaki (ve ilgisine göre en çok üyesi bulunan işçi veya işveren konfederasyonun muvafakatini almak) deyimi ve 23. maddesinin 2 sayılı bendindeki (kurulu bulunduğu iş kolunda yetki almış sendikanın veya yetki alınmamış ise) deyimi Anayasa Mahkemesince iptal edilmiş olduğundan davanın bu kurallara yönelen bölümü üzerinde yeniden karara verilmesine yer olmadığına oybirliğiyle;

9.2.1972 gününde karar verildi.

Başkan Muhittin Taylan	Başkanvekili Avni Givda	Üye Fazıl Uluocak
Üye Nuri Ülgenalp	Üye Şahap Arıç	Üye İhsan Ecemiş
Üye Recai Seçkin	Üye Ahmet Akar	Üye Halit Zarbun
Üye Ziya Önel	Üye Kâni Vrana	Üye Muhittin Gürün

Üye
Lütfi Ömerbaş

Üye
Şevket Müftügil

Üye
Ahmet H. Boyacıoğlu

KARŞIOY YAZISI

I- Hazırlık evresindeki kararlar:

1- Sözlü açıklamaların dinlenmesi konusunda 11.5.1971 gününde verilen karar:

Gerek 1970/47 gerekse bunun benzeri 1970/48 Esas sayılı işlere ilişkin dava dilekçeleri ve raportörlükçe düzenlenen ayrıntılı raporlar konuyu gereği gibi aydınlattığı için ilgililerin sözlü açıklamalarının dinlenmesine yer yoktur ve tersine bir tutumun davanın incelenmesini geciktirmekten başka bir sonuç vermeyeceği ortadadır. Oysa 11.5.1971 günlü toplantıda sözlü açıklamaları dinlenmek üzere davacıya çağrı gönderilmesine ve sözlü açıklamaların 8.6.1971 günü dinlenmesine karar verilmiştir.

2- Anayasa değişikliği dolayısıyla raportörlükçe yeniden inceleme yapılması için görüşmelerin geri bırakılması yolunda verilen 30.11.1971 günlü karar:

Anayasa'nın dava konusunu ilgilendiren "Sosyal ve İktisadi Haklar ve Ödevler" başlıklı Üçüncü Bölümü'nde 20.9.1971 günlü, 1488 sayılı Yasa ile değişen kamulaştırmaya ilişkin 38. madde ile sendika kurma hakkına ilişkin 46. maddedir. 46. madde iki yönden değişikliğe uğramıştır. Birincisi kamu hizmeti görevlerinin sendika kurma hakkı kapsamının dışında bırakılmalarıdır ki bunun dava konusu ile ilişkisi yoktur. İkincisi sendika ve sendika birlikleri kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten ayrılma haklarının kullanılmasında uygulanacak biçim ve yöntemlerin kanunda gösterileceği, kanunun devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, millî güvenliğinin, kamu düzeninin ve genel ahlakın korunması ereğiyle sınırlar koyulabileceği yolundaki kuralın yeni madde metninde yer almasıdır. Bu, uzun incelemeleri gerektirmeyen, kolay kavranılır, kapsamı belli, niteliği apaçık bir değişikliktir; davanın hemen ele alınmasına engellik edebilecek yanı yoktur. Oysa 30.11.1971 günlü toplantıda Anayasa değişikliğinden ve bunun konunun yeniden incelenmesini gerektirdiğinden söz edilerek görüşmelerin geriye bırakılmasına karar verilmiştir.

3- SONUÇ:

1970/47 Esas sayılı davanın incelenmesi sırasında 11.5.1971 ve 30.11.1971 günlerinde verilen ara kararlarına yukarıda yazılı nedenlerle karşıyım.

II- 274 sayılı Kanun'un 1317 sayılı Kanun'la değişik 6. maddesinin Anayasa'ya aykırılığı sorunu:

15.7.1963 günlü, 274 sayılı Sendikalar Kanunu'nun 29.7.1970 günlü, 1317 sayılı Kanun'la değişik 6. maddesinin birinci fıkrası bir kimsenin üyesi bulunduğu mesleki teşekkülden çekilebilmesini, çekilmenin noter huzurunda münferiden kimliğin saptanması ve çekilecek kişinin imzasının onanması ile olması koşuluna bağlamaktadır.

Esas Sayısı : 1970/47

Karar Sayısı : 1972/4

Anayasa'nın değişik 46. maddesindeki ilkeye göre işçiler sendikalar ve sendika birlikleri üyeliklerinden serbestçe ayrılma hakkına sahiptirler. Dava konusu kuralda öngöröldüğü gibi bir işçinin üyesi olduğı sendikadan çekilebilmek için notere kadar gitmek, orada kimliğini kanıtlayıp imzasını onaylatmak ve bu yüzden işinden uzak kalarak birtakım giderlere katlanmak zorunda bırakılması ülkenin bugün içinde bulunduğı yaşam koşulları altında değişik 46. maddede sözü edilen, üyelikten ayrılma hakkının kullanılışında uygulanacak biçim ve yöntemlerin kanunda gösterilmesinin çok ötesinde ereğı kat kat aşan, birçok kimsenin istemedikleri sendikalarda zorla kalmalarına yol açacak bir düzenlemedir ve bu niteliğıyle "üyelikten serbestçe ayrılma" hakkının özüne dokunmaktadır. Çoğunluk görüşünde belirlendiğı gibi bu koşullardan doğabilecek aksama ve sakıncaların yasama yoluyla giderilmesi olanağının bulunuşu hükmün bugünkü durumuyla Anayasa'ya aykırılığını ortadan kaldırmaz. Çünkü kanun kurallarındaki Anayasa'ya aykırılıkların giderilmesinde de yollardan birisi tabiatıyla yasama yoludur ancak böyle bir kuralın yürürlükte kaldıkça Anayasa'ya aykırılığını koruyup sürdüreceğı de ortadadır.

274 sayılı Kanun'un 1317 sayılı Kanun'la değişik 6. maddesinin birinci fıkrasının Anayasa'nın değişik 46. ve değişik 11. maddelerine aykırılığı dolayısıyla iptali gerekir. 1970/47-1972/4 sayılı, 9.2.1972 günlü kararın bu hükmün Anayasa'ya aykırı olmadığına ilişkin bölümüne yukarıda yazılı gerekçe ile karşıyım.

Avni Givda

Yukarıda karşıoy yazısının II sayılı bölümüne katılıyorum

Ahmet Akar

KARŞIOY YAZISI

Sözlü açıklama hakkında karşıoy:

Dosya tekemmül etmiş gerekli bütün bilgiler toplanmış olduğundan, dava konusunda sözlü açıklama işi geciktireceğinden dinlenmesine lüzum olmadığı reyindeyim.

Üye

Şahap Arıç

Esas Sayısı : 1970/47
Karar Sayısı : 1972/4

KARŞIOY YAZISI

Kararın 2. bendine; Mahkememizin 1970/48 Esas, 1972/3 Karar sayılı, 8 ve 9 Şubat 1972 günlü kararı için yazdığım karşıoy yazısının 3. bendinde gösterilen gerekçeye dayanarak katılıyorum.

Üye

Recai Seçkin

KARŞIOY YAZISI

274 sayılı Sendikalar Kanunu'nun 1317 sayılı Kanun'la değişik 6. maddesinin birinci fıkrasındaki (Çekilme, noter huzurunda münferiden kimliğin tesbiti ve istifa edecek kişinin imzasının tasdiki ile olur.) hükmü Anayasa'ya aykırı olduğundan iptal edilmelidir.

Konuya ilişkin düşüncelerim 8-9 Şubat 1972 günlü ve 1970/48-1972/3 sayılı Anayasa Mahkemesi kararına ilişkin karşıoy yazımın 2 No.lu bendinde açıklanmıştır.

Aynı gerekçelerle yukarıdaki kararın 2 No.lu bendine karşıyım.

Üye

Muhittin Gürün